

САКИ ИСТОРИЯТА НА СВЕТИ ВЕСПАЛИЙ

Превод от английски: Светла Христова, —

chitanka.info

— Разкажи ми някоя история — каза баронесата, взирайки се отчаяно през прозореца. Навън валеше онзи лек, някак примирен дъждец, който обикновено сякаш се кани всеки миг да спре, а продължава цял следобед.

— Каква история искаш да чуеш? — попита Кловис, като с едно прощално побутване прибра чукчето си за крокет.

— Достатъчно вярна, за да е интересна, но не чак толкова вярна, че да е отегчителна — отвърна тя.

Кловис пренареди няколко възглавници за собствено удобство и задоволство; знаеше, че баронесата обича гостите ѝ да се чувстват уютно, и намираще за правилно да спазва точно това нейно желание.

— Разправял ли съм ти историята на свети Веспалий? — попита той.

— Разправял си ми какво ли не за разни велики херцози и укротители на лъвове, за вдовици на финансисти и за някакъв пощенски началник в Херцеговина — заизрежда баронесата, — за един италиански жокей и за неопитната гувернантка, която заминала за Варшава, а също няколко случки, станали със собствената ти майка, но никога не си обелвал дума за светец.

— Това се случило много отдавна — започна Кловис, — в онази неспокойна и пъстра епоха, когато една трета от хората били езичници, една трета — християни, а последната и най-многобройна трета просто следвали религията, изповядвана в момента от владетелския двор. Живял тогава един цар на име Крикрос, който се отличавал с избухливия си нрав и нямал непосредствен приемник в собственото си семейство. За сметка на това омъжената му сестра го била обзавела с куп племенници, сред които да си избере престолонаследник. Най-подходящ бил шестнайсетгодишният Веспалий, който изцяло се радвал на царското одобрение. Това бил най-хубавият момък, най-умелият ездач и копиехвъргач, а в добавка притежавал и безценната царствена дарба да минава покрай някой молител, казвайки с целия си вид, че непременно би му дал нещо, ако го забележи, но по една случайност просто не го е зърнал. В известна степен и майка ми има тази дарба, способна е да мине усмихната и финансово невредима през някой благотворителен базар, а на следващия ден в истински триумф на безочieto да срещне организаторите с онова угрижено изражение, което сякаш казва: „Ех, да бях знаела, че се нуждаете от средства.“ Що

се отнася до Крикрос, той бил върл езичник и с изключително въодушевление поддържал култа към свещените змии, които обитавали обвеаната с почит дъбрава на хълма недалеч от царския палат. За личните си религиозни убеждения обикновените хорица разполагали с известна свобода — разбира се, в разумни граници, ала всеки царедворец, който се присъединявал към новия култ, бил гледан отвисоко — не само преносно, но и буквално, като във втория случай гледането ставало от галерията, издигната около бърлогата на царските мечки. Затова настанал небивал смут, когато един ден младият Веспалий се явил на дворцова церемония с втъкната в колана броеница и в отговор на гневните въпроси заявил, че е решил да приеме християнството или поне да предприеме стъпка в тази насока. Ако ставало дума за някой друг племенник, Крикрос навярно щял да прибегне до драстични мерки, като налагане с бич и пращане в изгнание, но в случая с привилегирования Веспалий царят решил да приеме цялата работа горе-долу така, както в наши дни някой баща ще посрещне вестта, че синът му възнамерява да прегърне актьорското поприще. И тъй, владетелят пратил да повикат царския библиотекар. В онези дни дворцовата библиотека била с доста скромен обем и нейният пазител разполагал с много свободно време. По тази причина бил често търсен, за да изправя чуждите дела, когато те криввали от правия път и започвали да създават неприятности. „Налага се да побеседваш с княз Веспалий — подхванал царят — и хубавичко да му изясниш как дълбоко се е заблудил. Недопустимо е самият престолонаследник да дава такъв опасен пример.“

„Но откъде да намеря нужните аргументи?“ — попитал библиотекарят.

„Давам ти пълна свобода да подбиращ аргументи в царските дъбрави — казал владетелят. — Ако не можеш там да намериш достатъчно поразяващи и жилави доводи, подходящи за случая, значи си безнадеждно недосетлив човек.“

И тъй, библиотекарят отишъл в гората и събрал отлична колекция от убедителни пръчки и тояги, след което съвестно се заел да втълпи на Веспалий колко глупаво, безобразно и най-вече непристойно било намерението му. Беседата направила дълбоко впечатление на младия княз и му държала влага седмици наред. През това време не се чуло нищо за злополучните намерения на Веспалий. Не след дълго

обаче друг скандал от същото естество отново разбунил царския двор. По време, когато трябвало на глас да отправя молитви за благата закрила и съдействието на свещените змии, Веспалий бил чут да пее химни в чест на свети Одило Ключийски. При това ново опущение царят изпаднал в ярост, виждайки положението във все по-мрачни краски: Веспалий явно възнамерявал с опасно постоянство да упорства в своята ерес. И все пак нищо във външността му не давало разумно обяснение за подобно вироглавство: той нямал ни бледия лик на фанатика, ни загадъчния взор на мечтателя. Напротив, Веспалий бил най-хубавият юноша в целия царски двор; отличавал се с изящна стройна фигура, здрав тен и очи с цвета на добре узрели черници, а косата му била тъмна, лъскава и винаги чудесно вчесана.

— Този портрет звучи като описание на онова, което ти самият си въобразяваш, че си представлявал на шестнайсетгодишна възраст — вметна баронесата.

— Майка ми навярно ти е показвала някои от ранните ми снимки — отвърна Кловис. Превръщайки саркастичната забележка на слушателката в комплимент, той продължи разказа си:

Царят наредил да затворят Веспалий в една мрачна кула три дни само на хляб и вода. Там не се чувало друго освен писъците и пърпоренето на прилепите, а единственото, което можело да се зърне през мъничкото прозорче, били плаващите по небето облаци. Тогава сред хората, настроени против езичеството, започнали да се разнасят невъобразими слухове за момчето мъченик. Мъченичеството обаче било смекчено — поне по отношение на храната — от нехайството на тъмничаря, който веднъж-дваж по погрешка оставил в килията на княза част от собствената си вечеря, състояща се от варено месо, плодове и вино. Когато срокът на наказанието изтекъл, започнали отблизо да наблюдават Веспалий за други прояви на религиозно вироглавство, защото царят бил твърдо решен да не допусне по-нататъшна съпротива по такива важни въпроси дори от страна на любимия си племенник. Ако князът не прекратял глупостите си, заявил владетелят, щяло да се наложи да се търси друг престолонаследник.

Известно време всичко вървяло по мед и масло. Наближавал празникът на летните спортове и младият Веспалий бил твърде погълнат от състезанията по борба, бягане и хвърляне на копие, за да се терзае от разни религиозни сблъсъци и противоречия. Ала когато

настъпил самият апогей на летните празници — обредният танц около горичката на свещените змии, Веспалий, както бихме се изразили ние, „пропуснал“ танца. Това оскърбление към официалното вероизповедание било прекалено дръзко и отявлено, за да се опрости, дори царят да се намирал в благосклонно настроение, а в случая търпението му било съвсем изчерпано. Крикрос се усамотил и прекарал ден и половина в уединение и размисъл. Всички смятали, че се колебае дали да помилва младия княз, или да го осъди на смърт, а всъщност царят просто обмислял каква екзекуция да избере за юношата. Понеже тази работа била неизбежна и, тъй или иначе, щяла да добие огромен отзвук, било желателно да се извърши колкото се може по-зрелищно и впечатляващо.

„Като оставим настрана неудачните му религиозни предпочитания — рекъл царят — и упорството му да се придържа към тях на всяка цена, Веспалий е мил и сладък момък, затова намирам за редно и уместно той да бъде умъртвен от крилатите предвестници на сладостта.“

„Какво всъщност иска да каже негово величество...?“ — зачудил се царският библиотекар.

„Искам да кажа — продължил владетелят, — че трябва да бъде нажilen до смърт от пчели. От царските пчели, естествено.“

„Извънредно изтънчена смърт“ — възкликнал библиотекарят.

„Изтънчена, зрелищна и безспорно мъчителна“ — казал царят. — „Отговаря на всички условия, които човек би могъл да пожелае.“

Крикрос сам разработил с най-големи подробности плана за тържествената екзекуция. Напълно съблечен и с вързани на гърба ръце, Веспалий трябвало да бъде провесен в полулегнало положение точно над три от най-големите царски кошери, така че тялото му и при най-лекото движение рязко да се блъсне в тях. За останалото спокойно можело да се разчита на пчелите. Според изчисленията на царя агонията навярно щяла да трае от петнайсет до четирийсет минути, макар по този въпрос мненията да се разделяли и останалите племенници усърдно да се обзалагали помежду си дали смъртта няма да бъде почти незабавна, или пък, обратно, не ще настъпи чак след няколко часа. Всички обаче се съгласили единодушно, че това било далеч по-добре, отколкото да те хвърлят в зловонната бърлога на

мечките, където тези всеядни зверове бавничко да те смажат и разкъсат.

Само че по една случайност пазителят на царските кошери също клонял към християнството, а в добавка подобно на повечето царедворци бил силно привързан към Веспалий. В навечерието на екзекуцията той се заел да отстрани жилата на царските пчели. Това се оказало дълга и деликатна операция, но пазителят бил вещ пчелар и работейки усърдно почти до зори, успял да обезоръжи кажи-речи всички обитатели на кошерите.

— Не знаех, че е възможно да се махне жилото на жива пчела — каза баронесата недоверчиво.

— Всяка професия си има своите тайни — отвърна Кловис, — в противен случай нямаше да е професия. И тъй, настъпил часът за екзекуцията. Царят и царедворците заели местата си, а онези поданици, които желали да видят необикновеното зрелище, също успели да се настанят наоколо. За щастие дворът, където се намирали кошерите, имал значителни размери и над него се издигали терасите, ограждащи царските градини. С повечко натискане и с помощта на няколко новоиздигнати платформи се намерило достатъчно място за всички. Сетне изнесли Веспалий на откритото пространство пред кошерите. Той бил поизчервен и леко смутен, но явно никак не му било неприятно, че е станал център на подобно внимание.

— Изглежда, че е приличал на теб не само по външност — рече баронесата.

— Не ме прекъсвай в такъв ключов момент — каза Кловис. — Та значи Веспалий бил нагласен внимателно над кошерите в точно определено положение. Тъмничарите едва успели да се оттеглят на безопасно разстояние, когато с мощен и добре прицелен ритник князът съборил и трите кошера един връз друг. В следващата секунда пчелите го покрили плътно от глава до пети. Всяко отделно насекомо съзнавало унизителния факт, че в мига на тази върховна катастрофа е напълно неспособно да жили, но все пак смятало за свой дълг поне да се преструва. Веспалий пищял и се гърчел от смях, защото направо умираше от гъдел, а сегиз-тогиз ритал разярено и ругаел, когато някоя от малкото пчели, избягнали обезоръжаването, успявала да му покаже на дело негодуванието си. Зрителите обаче забелязали с почуда, че той не дава никакви признаци за настъпваща агония, а когато изтощените

пчели започнали да отлитат на рояци, плътта му се разкрила пред погледите пак тъй бяла и гладка, както и преди изтезанието, блестяща от златистия прашец, поръсен по нея от безчет пчелни крачка, и само с няколко червени точки там, където малкото оцелели жила били оставили своя белег. За всички било очевидно, че е станало чудо, и сред изумената тълпа се надигнал висок ликуващ шепот. Царят наредил да свалят Веспалий и да го затворят в очакване на понататъшни заповеди. Сетне безмълвно се отправил към обедната си трапеза, където се постарал да яде и пие тъй охотно, сякаш нищо особено не се било случило. Щом приключил с обяда, пратил да повикат царския библиотекар.

„Какво означава този провал?“ — попитал владетелят.

„Ваше величество — подел неговият служител, — или пчелите са криви...“

„Нищо им няма на моите пчели — възразил надменно царят, — това са най-добрите пчели, които човек може да намери.“

„Или пък — продължил библиотекарят — княз Веспалий е прав, и то неоспоримо.“

„Ако Веспалий е прав, излиза, че аз греша“ — възкликнал царят.

Библиотекарят замълчал за миг. Известно е, че прибързаната реч е донесла беда на мнозина, ала мълчанието в такъв неудачно избран момент едва не погубило злочестия царедворец.

Забравяйки задръжките, подобаващи на достолепния му сан, както и златното правило за запазване на душевен и телесен покой след обилно хранене, владетелят се нахвърлил върху пазителя на царските книги и го цапардосал по главата — многократно и без да подбира — с шахматна дъска от слонова кост, оловна гарафа за вино и месингов свещник. После го забухал разярено в една желязна поставка за факли и три пъти обиколил с него залата за угощения, блъскайки го пред себе си с бързи енергични ритници. Накрая го извлякъл за косата по един дълъг коридор и го изхвърлил на двора през прозореца.

— Сериозно ли пострадал? — попита баронесата.

— Да, болката значително надвишавала изненадата — рече Кловис. — Царят и бездруго бил печално известен със спривавия си нрав. Както и да е, за пръв път му се случвало така да се развихри подир твърде обилен обяд. Библиотекарят угасвал в течение на много дни — впрочем не е изключено в крайна сметка да е успял да оцелее.

Крикрос обаче се споминал още същата вечер. Веспалий още не бил доизчистил пчелния прашец от тялото си, когато една запъхтяна делегация дошла да го миропомаже за владетел. Благодарение на чудото, видяно от толкова свидетели, а и поради християнската принадлежност на новия цар никак не било странно, че възникнал всеобщ и бурен наплив към новата религия. Един набързо ръкоположен епископ едва смогвал да кръщава желаещите в също тъй набързо импровизираната катедрала „Свети Одило“. А юношата, който замалко не се превърнал в мъченик, бил превърнат от народното въображение в царствен юноша светец, чиято слава започнала да привлича цели тълпи от любопитни и набожни поклонници към столицата. Зае се да организира игрите и атлетичните състезания, ознаменуващи началото на царуването му, Веспалий не успявал да обърне внимание на религиозния плам, който се разгарял около неговата особа. Узнал за това положение на нещата едва когато придворният шамбелан (отскорошно и извънредно ревностно попълнение на християнската общност) предоставил на царското му одобрение проект за обредното изсичане на идолопоклонническата змийска дъбрава.

„Негово величество навярно ще благоволи да отсеке първото дърво с нарочно осветена за целта секира“ — казал раболепният сановник.

„Най-напред ще отсека твоята глава, и то с първата секира, която ми попадне пред очите — възкликнал възмутено Веспалий. — Да не мислиш, че ще започна царуването си с такава смъртна обида към свещените змии? Това със сигурност ще ми навлече беди и нещастия.“

„Но, ваше величество, къде отидоха християнските ви принципи?“ — ахнал смаяният шамбелан.

„Никога не съм имал такива — отвърнал Веспалий, — преструвах се, че съм покръстен, само за да дразня Крикрос. Той изпадаше в такава ярост, че беше много забавно да го гледаш. А освен това здравата се забавлявах, когато ме биеха, гълчаха и затваряха в тъмница ей тъй, без причина. Но да се превърна в християнин насериозно, както правите вие — не, и през ум не ми минава подобно нещо. Свещените и почитани змии винаги са ми помагали, когато съм им отправял молитви за успех в надбягванията, борбата и лова, и само благодарение на тяхното забележително застъпничество пчелите бяха

безсилни да ме наранят с жилата си. От моя страна би било черна неблагодарност да отхвърля почитта към змиите още в зората на царуването си. Мразя те, задето изобщо ми споменавах за това.“

Шамбеланът отчаяно закършил ръце.

„Но, ваше величество — проплакал той, — народът ви тачи като светец, цели тълпи от благородници са се втурнали да се кръщават, а съседните християнски владетели ви изпращат братските си приветствия по специални пратеници. Носи се мълва, че ще е добре да ви направят светец покровител на кошерите, а един особен меден оттенък на жълтия цвят бе кръстен в императорския двор веспалийско златно. Не можете току-тъй да загърбите всичко това.“

„Нямам нищо против да ме тачат, славят и приветстват — отвърнал Веспалий, — даже не бих се възпротивил да ме канонизират за светец в умерени граници, стига да не очакват наистина да бъда такъв. Искам обаче да проумееш ясно и веднъж завинаги, че *няма* да се откажа да почитам благите и августейши змии.“

В начина, по който произнесъл последните думи, се очертавали неназовани мечи бърлоги, а в тъмните му като черници очи искрял опасен блясък.

„Нов владетел — помислил си шамбеланът, — ала с все същия нрав.“

В крайна сметка бил постигнат компромис между двете религии — заради добруването на държавата. През определено време царят се явявал в образа на свети Веспалий пред поданиците си, събрани в националната катедрала, а езическата дъбрава постепенно била окастрена и изсечена. Затова пък свещените и високоуважавани змии били преместени в един таен гъсталак в царските градини, където Веспалий Езичника и някои членове на семейството му скромно и благоговейно благоговеели пред тях. Навярно по тази причина юношата цар се радвал на успех в спортовете и лова до края на земните си дни и пак по тази причина никога не бил канонизиран официално въпреки всенародната почит към неговата святост.

— Дъждът спря — каза баронесата.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.